

Specialistisch jongerenwerk

Bijeenkomst van Songül Mutluer over jongerenwerk voor 'de 2%'
op 8 november 2022 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal

ONDERDEEL VAN
PROJECT V
(VERBONDENHEID)

Auteurs

Jan Dirk de Jong
i.s.m. Yasmine Moussaid en Ilvan Sahetapy
Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit

Datum

November 2022

Specialistisch jongerenwerk

Bijeenkomst van Songül Mutluer over jongerenwerk voor 'de 2%'
op 8 november 2022 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Auteurs:

Jan Dirk de Jong
i.s.m. Yasmine Moussaid en Ilvan Sahetapy
Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit

Datum:

November 2022

Voorwoord

Naar aanleiding van diverse werkbezoeken in binnen- en buitenland heeft Songül Mutluer (Tweede Kamerlid namens de PvdA en woordvoerder Justitie & Veiligheid) besloten om een bijeenkomst te organiseren over het jongerenwerk. Songül heeft als doel *“om jongeren in kwetsbare wijken perspectief te bieden, zodat we voorkomen dat zij een criminele carrière gaan ambiëren.”* Tijdens al die werkbezoeken in verschillende steden hebben Songül en haar team ervaren hoe waardevol het jongerenwerk is in dit streven. Rond diezelfde tijd werkte ik toevallig aan een position paper over jongerenwerk voor ‘de 2%’ (De Jong, 2022)¹. Dat paper gaat over hoe regulier jongerenwerk succesvol is voor de kwetsbare doelgroep, maar op diverse plekken vaak helaas ontoereikend blijkt voor preventieve interventies gericht op de risicogroep, ‘de 2%’-doelgroep². Vandaar dat mijn collega’s Yasmine Moussaid, Ilvan Sahetapy en ik erg blij waren met haar uitnodiging om op 8 november 2022 in de Tweede Kamer samen met andere genodigden mee te denken over jongerenwerk in relatie tot deze doelgroep.

Bij de bijeenkomst is de (praktijkgerichte) wetenschap goed vertegenwoordigd vanuit de Academische Werkplaats Risicojeugd, met Fleur Souverein en Eva Mulder, beiden van het Amsterdam UMC. De hoofdgasten zijn uiteraard de uitvoerende professionals uit het werkveld: jongerenwerkers (plus), jeugdcoaches, individueel begeleiders en vele varianten op het soort specialisme dat is vereist voor deze doelgroep. Allemaal weten deze professionals de uitdagende doelgroep te bereiken en te betrekken bij projecten en interventies in hun gemeenten (soms al tijdens een voortraject in detentie). Aanwezig zijn YETS Foundation, De Connectie Coach, Stichting IMD, Presikhaaf University, Streetking, Stichting Ajuau & Etta Gym, EQfit Academy, Sport en Welzijn Moerdijk, AM Support Team, Atlas/Hofvijver, Jeugdwerk Den Haag, Meerwaarde, Stichting JOZ, Stichting JOU (Overvecht), Welzijn Lelystad, Stagehuis Schilderswijk, Jongerenwerk Zeewolde, Vivestra, Jongerenwerk Middelburg, Jongerenwerk Zaandam, Expeditie 070, verder aangevuld met organisaties als Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, Stichting Jeugdwerk en BVJong.

Vanuit diverse invalshoeken blijken deze partijen contact te maken met de doelgroep en vanuit oprechtheid, betrokkenheid én gezag hun bijdrage te leveren aan een preventieve aanpak. Dat doen zij bijvoorbeeld met interventies gericht op sport, coaching, steun en hulp, onderwijs, werk en inkomen, of traumaverwerking. Ook de organisatievormen blijken divers. Het varieert van klein tot groot; van commercieel tot sociaal ondernemerschap, en van volledig gesubsidieerd tot geheel onderdeel van de gemeente zelf; en van aangestuurd vanuit sociaal domein tot gepositioneerd bij veiligheid (of een tussenvariant). Wat een gemene deler lijkt te zijn, is de passie voor het vak en de verregaande inzet op de doelgroep. Als de moderator ons bij aanvang bedankt dat wij op onze vrije avond naar Den Haag waren gekomen, reageert één van de aanwezigen dat dit niet de juiste zienswijze is: *“Wij werken voor jongeren, dus wij zijn hier niet op onze vrije avond. Wij staan 24/7 klaar om ons in te zetten.”*

Amsterdam, 14 november 2022

Jan Dirk de Jong
i.s.m. Yasmine Moussaid en Ilvan Sahetapy

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden

¹ Jong, J.D.A. de (2022). *Jongerenwerk voor ‘de 2%’: Over ‘wat werkt’ en ‘wie werkt’ in jongerenwerk om recidive te voorkomen en sociale problematiek te verminderen*. Leiden: Hogeschool Leiden, Lectoraat Aanpak (downloaden: <https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/aanpak-jeugdcriminaliteit/jongerenwerk-voor-de-2-procent-jan-dirk-de-jong-hogeschool-leiden-31-10-2022.pdf>).

² Met de doelgroep van ‘de 2%’ bedoelen we een selecte subgroep jeugd uit gemarginaliseerde buurten die ernstige overlast veroorzaakt en (zware) criminaliteit pleegt, over wiens ontwikkeling en toekomst men zich met goede reden grote zorgen maakt, en die de gemeente per saldo ook veel geld kost vanuit zowel het veiligheids- als sociaal domein.

Inhoudsopgave

Inleiding: opzet van de bijeenkomst op 8 november 2022	5
Leeswijzer	6
1. Specialistisch jongerenwerk ten opzichte van regulier jongerenwerk	7
Doelgroep anders dan bij regulier jongerenwerk	7
Domeinoverstijgend: sociaal domein én veiligheid.....	8
Specialisatie: intensiever en anders werken	8
2. Wat werkt?	10
3. Wie werkt?.....	12
Speciale aandacht voor social media	13
4. Wat wél?	15
5. De organisatie van specialistisch jongerenwerk.....	17
Groot of klein?	17
Integraal samenwerken	18
Gemeente	18
Nabeschouwing voor verder onderzoek	19
Cruciaal kompas: hét antwoord gaan we niet vinden.....	19
Niveau 1: algemeen	20
Niveau 2: de gemeente.....	20
Niveau 3: de wijk.....	21

Inleiding: opzet van de bijeenkomst op 8 november 2022

Na een introductie van Songül Mutluer komen drie jongerenwerkers kort aan het woord om iets te delen over hun achtergrond, hun motivatie en hun werkwijze. Dit leidt al snel tot veel (h)erkenning en uitwisseling van ervaringen. Vervolgens zijn we uiteen gegaan in drie groepen om een gesprek te voeren aan de hand van drie stellingen:

- Het jongerenwerk voor 'de 2%' is onvoldoende gewaarborgd als een van de kerntaken binnen het reguliere jongerenwerk en schiet daarmee tekort om deze groep jongeren op het rechte pad te houden/krijgen.
- Voor 'de 2%' heb je een ander type jongerenwerk nodig met andere interventies (programmaonderdelen) én competenties (type werkers) dan het reguliere jongerenwerk.
- Lokale en landelijke herwaardering van dit type jongerenwerk is een must als jongerenwerkorganisaties een effectieve rol moeten oppakken in het voorkomen van recidive en het verminderen van sociale problematiek bij de doelgroep.

Eva Mulder voegt op voorhand nog een heel belangrijk inzicht toe om óók mee te nemen in de discussie over deze stellingen. '2% jongerenwerk' (om het zo nog maar even te noemen) staat niet op zich. Wij zien dat de '2%-jongerenwerkers' vaak bij uitstek in staat zijn om aansluiting te vinden bij de jongere. Maar vervolgens is er dan van andere partijen ook iets nodig, zoals partners die gaan over wonen, werk, opleiding en diverse vormen van gespecialiseerde hulpverlening. Uiteindelijk wil je een integrale aanpak waarbij wordt ingezet op wat nodig is. Bij deze doelgroep is dat meer dan jongerenwerk alleen. Dat kan bijvoorbeeld schuldhulpverlening zijn, inzet op passend onderwijs of een prangende situatie rondom de veiligheid van de jongere. Dat vraagt van alle betrokken professionals optimale samenwerking. De crux zit hem vaak bij die twee onderdelen. Op de eerste plaats weten we best veel over *wat werkt* vanuit de praktijk en de wetenschap. Alleen lukt het vaak niet om aansluiting te vinden (en daar kan de '2%-jongerenwerker' de sleutelfiguur zijn). Ten tweede slagen we er vaak ook onvoldoende in om goed samen te werken en dat te doen wat nodig is. Dat laatste vraagt ook wat van de '2%-jongerenwerker', namelijk dat hij of zij niet alleen goed kan aansluiten bij de jongere, maar ook uitstekend verbinding kan maken met ketenpartners en andere professionals.

Die drie stellingen en de cruciale aanvulling van Eva bieden inspiratie en stof tot nadenken. Alleen blijkt dat voor het gesprek in de groepen niet echt nodig. Iedereen begint gelijk enorm te discussiëren, uit te wisselen en met elkaar mee te denken. Yasmine, Ilvan en ik hebben onszelf verdeeld over de drie groepen om zoveel mogelijk inzichten en ervaringen zo goed mogelijk vast te leggen. We doen dit enerzijds ter ondersteuning van Songül's doel om te komen tot *"een gezamenlijk manifest om de positie en waardering van de jongerenwerker te versterken en het nut en de noodzaak van dit werk in de wijk te onderstrepen"*. Anderzijds is dit voor ons al een vorm van dataverzameling voor ons onderzoek die we straks kunnen toetsen aan de beschikbare literatuur³ en toekomstige

³ Voorbeelden van bronnen zijn onder meer: Sieckelink, S. (2022). *Professioneel jongerenwerk: een love tori*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot (lectorale rede uitgesproken op 17 mei 2022); Sieckelink, S. & Kaulingfreks, F. (2022). *Speelruimte voor identiteit. Samenwerken aan veerkrachtige identiteitsvorming van jongeren*. Amsterdam: Amsterdam University Press; Groot, N. de (2022). *Competentieprofiel kinder- en jongerenwerker*. Maastricht: BVJong; Rauwerdink-Nijland, E. & Metz, J. (2022). *Straathoekwerk. Een basismethodiek van het sociaal werk*. Amsterdam: SWP; Jolink-Verkuijlen, K. (2021). *Streetcare. Eén methode voor straathoekwerk, jeugdzorg en gemeenten*. Amsterdam: SWP; Metz, J. & Sonneveld (2018). *Methodisch werken in het jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot; Hamdiui, T. & Broek, J.B.A. van den (2019). *Online Jongerenwerk: Werken in de online leefwereld van jongeren. Handvatten voor jongerenwerkers en managers*. Utrecht/Rotterdam: Nederlands Jeugdinstituut/Stichting Jongerenwerk op Zuid. Kooijmans, M. (2016). *Talent van de straat. Hoe je jongeren kunt verleiden uit de criminaliteit te blijven*. Amsterdam: Van Gennep.

gegevensverzameling in diverse gemeenten. Dat werk dient verderop in het onderzoeksproces antwoorden op te leveren voor belangrijke kwesties op basis waarvan zo'n manifest verder kan worden uitgewerkt tot praktijkgerichte adviezen. Vragen zoals: wat bedoelen we nu precies met jongerenwerk voor 'de 2%'-doelgroep? Wie voert dat uit? En hoe we dat moeten organiseren?

Leeswijzer

Dit verslag van de bijeenkomst van 8 november 2022 in de Tweede Kamer is onze beste poging om aantekeningen van de gesprekken (die soms alle kanten opschoten), op een gestructureerde manier te ordenen en aan te bieden. We hebben onderzoeksvragen uit de voorlopige opzet in het position paper (De Jong, 2022)⁴, gebruikt als structurerende principes. Hoe verhoudt jongerenwerk voor 'de 2%' zich ten opzichte van regulier jongerenwerk? *Wat werkt*: wat weten we over activiteiten, interventies en methodiek van jongerenwerk voor 'de 2%'? *Wie werkt*: wat weten we over (persoonsgebonden) competenties van de '2%-jongerenwerker'? *Wat wél*: hoe zet men naast risicobeheersing en verbondenheid, ook in op positief perspectief⁵? En hoe organiseer je het binnen de gemeente: sociaal domein en/of veiligheid?

Over elk van deze aandachtsgebieden is wel iets gezegd. Verder zijn andere onderwerpen aangedragen en nieuwe vragen opgeworpen. Ook bedacht een van de deelnemers een betere term dan '2%-jongerenwerk': "*We hebben naast het reguliere onderwijs toch ook speciaal onderwijs voor een groep die extra aandacht en ondersteuning nodig heeft? Waarom hebben we dan naast het reguliere jongerenwerk niet ook 'speciaal jongerenwerk'?*" Een terechte vraag.

Nu vind ik persoonlijk dat een term als 'speciaal jongerenwerk' het risico in zicht draagt van een stigmatiserende term; iets waarmee de doelgroep wellicht niet wil worden geassocieerd en mogelijk de professionals ook niet. Wel is het een scherpe vergelijking van deze deelnemer. Het helpt om nogmaals te benadrukken hoe wezenlijk het onderscheid is. Het regulier jongerenwerk, wat succesvol is voor een kwetsbare doelgroep, is een andere tak van sport dan het jongerenwerk waarmee onze doelgroep wordt bereikt en effectief kan zijn voor 'preventie met gezag'⁶. Geïnspireerd door de opmerking van deze professional is in dit stuk gekozen voor de term *specialistisch jongerenwerk* (die term wordt ook gebruikt door onze gastvrouw Songül Mutluer in haar politieke missie). Dit begrip roept meer de beeldvorming op van de gespecialiseerde arts die nodig is naast een huisarts. Dat beeld doet meer recht aan de jongeren uit de doelgroep en hun meervoudig complexe situaties, en ook aan de professionals en hun bijzondere interventies en competenties.

Wij hopen dat dit stuk ons al iets verder brengt qua inspiratie en inzichten als het gaat om wat specialistisch jongerenwerk mogelijk inhoudt, wie dit kan uitvoeren en hoe we dit moeten organiseren binnen een overkoepelende, integrale aanpak. Laat het in ieder geval voer zijn voor verdere discussie en onderzoek naar dit belangwekkende vraagstuk.

⁴ Jong, J.D.A. de (2022). *Jongerenwerk voor 'de 2%': Over 'wat werkt' en 'wie werkt' in jongerenwerk om recidive te voorkomen en sociale problematiek te verminderen*. Leiden: Hogeschool Leiden, Lectoraat Aanpak (downloaden: <https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/aanpak-jeugdcriminaliteit/jongerenwerk-voor-de-2-procent-jan-dirk-de-jong-hogeschool-leiden-31-10-2022.pdf>).

⁵ 'Positief perspectief' is het thema van de tweede lectorale rede die zal worden gegeven vanuit het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit, Hogeschool Leiden. Naar verwachting verschijnt deze rede in 2023.

⁶ Aanjaagteam Ondernijning (2021). *Preventie met gezag. Een strategie voor weerbare wijken*. Den Haag: Programma directoraat-generaal Ondernijning en het Landelijk Informatie- en Expertise Centrum (LIEC).

1. Specialistisch jongerenwerk ten opzichte van regulier jongerenwerk

We hebben geprobeerd alle relevante opmerkingen over specialistisch jongerenwerk die we van deelnemers hebben opgevangen, te verwerken in dit stuk. Naast het plenaire gedeelte zijn gesprekken gevoerd in de drie groepen met gemiddeld 12 deelnemers per groepje. Uiteraard hebben we de opmerkingen geanonimiseerd en nadrukkelijk niet met naam en toenaam erbij gezet wie wat heeft gezegd. Niet alle kwesties die van belang zijn, zijn aan bod gekomen in de discussie of in gelijke mate. Vandaar dat we zelf op basis van de opbrengsten relevante kopjes bedenken bij wat volgens ons kernkwesties zijn. Daarmee zullen we nog lang niet de gehele lading dekken. Soms horen opmerkingen wellicht ook goed bij andere kopjes, gezien de rijkdom van de antwoorden. In die gevallen hebben we uiteindelijk een keuze gemaakt zonder de codering uitputtend te kunnen doorvoeren (zoals we bij wetenschappelijk onderzoek normaal gesproken zouden doen).

Het verslag is daarmee helaas geen perfecte weergave van de opbrengsten, maar onze beste poging in de korte tijd die we hadden. Ter controle is dit verslag eerst nog naar alle deelnemers gestuurd. Eventuele correcties van onjuistheden zijn daardoor nog verwerkt voordat dit verslag openbaar is gemaakt. Tot slot en voor alle duidelijkheid, dit is een slechts weergave van wat is gezegd door deelnemers en géén wetenschappelijk rapport. Staan er opmerkingen in die overeenkomen met bestaande kennis die bekend staat als 'evidence based', dan is dat mooi meegenomen. Lijken opmerkingen strijdig met zulke onderzoekskennis, geeft dat aanleiding tot nader onderzoek. We pretenderen in ieder geval geenszins conclusies of antwoorden op onderzoeksvragen te presenteren.

Doelgroep anders dan bij regulier jongerenwerk

Wat is de doelgroep van specialistisch jongerenwerk? Hoe onderscheidt deze doelgroep zich van de doelgroep van het reguliere jongerenwerk? Is specialistisch jongerenwerk daarmee meer een domeinoverstijgend en integraal jeugd- en veiligheidsvraagstuk, dan een jeugd-vraagstuk uit het sociaal domein, zoals het reguliere jongerenwerk? De deelnemers hebben hierover het volgende gezegd.

- o Alle deelnemers begrijpen welke doelgroep centraal staat in het gesprek als we het hebben over 'de 2%'. Ze hebben daar zelf *hands-on* ervaring mee in de diverse gemeenten waar ze werkzaam zijn. In grote lijnen gaat het om de jongeren (meestal jongens) tussen 12 en 22 afkomstig uit achtergestelde gezinnen (soms ook met criminele familie- of gezinsleden), gemarginaliseerde wijken, vaak onderdeel van problematische jeugdgroepen, met risicovol gedrag (op social media), problemen op school, naar verhouding vaak schulden, beperkingen en gedragsproblemen (ook samenhangend met trauma en fluïde slachtoffer-/daderschap), jong betrokken bij ernstige overlast en eerste delicten, later bekend met (jeugd)detentie en (jeugd)zorg, en niet zelden bekend met wapens en plegers van High Impact Crimes (o.a. geweld). Deze doelgroep wordt voor het gemak in gehele discussie door deelnemers getypeerd als 'de 2%'. Zo kunnen we verwijzen naar het beoogde segment van de jeugd zonder al te veel te stigmatiseren.
- o De deelnemers lijken het er over eens te zijn dat 'de 2%' echt een ander slag is dan de doelgroep van het reguliere jongerenwerk, de kwetsbare jeugd. Daarbij wordt een belangrijke kanttekening geplaatst door een deelnemer, namelijk dat het één ook niet zonder het ander kan. Als men zou gaan bezuinigen op het reguliere jongerenwerk ten bate van specialistisch jongerenwerk, dan is de kans groot dat die bezuiniging maakt dat binnen de reguliere doelgroep meer jongeren gaan afglijden. En dan zal doelgroep van 'de 2%' toenemen. In die zin zijn de beide doelgroepen ook communicerende vaten.

- Ook zijn de deelnemers het eens over de urgentie van het probleem. Ze zien in hun wijken jongens afglijden richting (zware) criminaliteit. Eveneens onderschrijven ze de ernstige problemen in de gezinnen op sociaal-economisch vlak, maar ook qua stress, huiselijk geweld en intergenerationele trauma's. Een deelnemer zegt hierover: "Als we een groep hebben in de wijk van 10 jongens die behoren tot 'de 2%', dan staan er in die wijk 10 gezinnen in brand."

Domeinoverstijgend: sociaal domein én veiligheid

De jongerenwerkers zien werken met de doelgroep nadrukkelijk als een integraal jeugd- en veiligheidsvraagstuk.

- Deelnemers benadrukken daarbij nogmaals de diversiteit en complexiteit van achterliggende problematiek (zoals vanuit armoede, schulden, onderwijs etc.). Veel deelnemers wijzen vanuit dat gegeven nogmaals op het grote belang van duurzaam en efficiënt kunnen samenwerken met lokale partners op wijkniveau. Dit leidt ook tot het benoemen van de nodige frustraties en ingewikkeldheden waar men in de praktijk tegenaan loopt in die noodzakelijke samenwerking.
- Een van de deelnemers zegt dat het daarom ook zaak is om een gemeente en partners te kunnen 'bespelen'. Dat klinkt wellicht wat oneerbiedig als je het zo leest. Wat deze deelnemer echter bedoelt, is dat je ook goed in staat moet zijn om 'achter de ogen te kijken' van gemeenteambtenaren en partners. Wat hebben zij nodig? Wat is hun doel? Binnen welke kaders moeten zij hun opdracht uitvoeren? Zo kun je hen beter meenemen in een verhaal en duidelijk maken hoe hun belangen zijn gediend (naast het algemene belang). Deze kwaliteit om het systeem te bespelen ('het spel' aan de overlegtafel) is even zeer van belang als het vermogen een jongere voor je te winnen ('het spel' op straat). Dit zegt ook al iets over de competenties die passen bij het specialisme, waarover verderop meer.
- Een andere deelnemer wil nadrukkelijk nog iets kwijt over de samenwerking met de politie, een belangrijke partner maar ook een ingewikkelde. Hij benoemt de behoefte aan gelijkwaardigheid in het contact met de politie. Dit komt mede voort uit de ervaring dat hij in eerste instantie vaak wordt aangezien voor de doelgroep. Iemand anders vult aan dat we transparant moeten zijn in alle facetten, dus ook in de samenwerking met politie. Deze deelnemer heeft het altijd lastig gevonden als een agent over de vloer kwam. Hij wil niet dat anderen denken dat hij die verklikker is ('snitch'), die onder een hoedje speelt met de politie. Toch is het zaak daar een weg in te vinden, niet in de laatste plaats in het belang van de jeugd zelf.

Specialisatie: intensiever en anders werken

De deelnemers lijken eensgezind over dat het jongerenwerk voor 'de 2%' een aparte tak van sport is en een specialisatie vereist is. Sommige jongerenwerkers vinden dat werken met deze doelgroep zelfs een specialisatie vereist die niet per definitie weggelegd is voor reguliere jongerenwerkers. Werken met deze doelgroep is *intensiever*. Iemand vulde aan dat het ook een *andere manier van werken* vraagt van de jongerenwerkers. Wat dat precies betekent moeten we nog nader onderzoeken in ons toekomstig onderzoek. Wel is er alvast het volgende over gezegd door deelnemers:

- Om deze doelgroep te kunnen bereiken, wijzen veel deelnemers op de noodzaak van *oprechtheid* in de bejegening. Die oprechtheid valt en staat met de manier waarop je iemand benadert en eerlijk blijven. Daarvoor moet je jezelf goed kennen. Wie ben jij? Voor wie werk jij?

En hoe maak jij contact? Ben je 24/7 aanwezig? Hoe blijf je echt? Jongeren zijn er niet alleen tijdens werkuren. Die beschikbaarheid maakt het ook intensief. Een van de deelnemers stond een keer om 3 uur 's nachts op om voor een jongere een locatie te regelen waar hij rustig kon leren voor een toets de volgende dag (die deze jongen vervolgens haalde).

- Deelnemers leggen ook uit dat de ingewikkelde transitie van je vertrouwde groep op straat naar een nieuwe sociale omgeving een proces betreft. Ze zijn nog niet gewend om daar iemand te zijn die met pro-sociaal gedrag van betekenis is voor de anderen en de regels niet overtreedt. Bovendien associëren ze die omgeving en de dominante samenleving, veelal met afkeuring, afwijzing en teleurstelling omdat ze als buitenbeentje worden beschouwd en zich niet welkom voelen. Zo'n heftige transitie begeleiden als jongerenwerker vereist *duurzaamheid* in de werkrelatie en de aanpak.
- Een deelnemer wijst op het belang van *jongerenwerk op school*, en dat dit in verbinding dient te staan met het jongerenwerk voor 'de 2%'. Op die manier kun je de transitie op school – bij uitstek een plek waar de doelgroep problemen kan hebben en veroorzaken – ook beter worden begeleid. Het aanvullende jongerenwerk op school heeft ook een signalerende functie die aansluit bij wat gebeurt op straat én social media.
- Volgens een deelnemer betekent 'anders werken' dat je meer vertrouwt op organisaties, instellingen en mensen *uit de eigen wijk*. Dar je meer moet samenwerken met het systeem van ouders, broertjes, zusjes, ooms, tantes en andere sleutelfiguren in het leven van een jongere uit de doelgroep.
- Anders werken, betekent op veel manieren ook anders gaan kijken vanuit jouw opdracht en hoe die weer anders kan zijn dan die van de andere professional. Het is in de eerste plaats zaak om contact te maken, de jongere voor je te winnen en gezag op te bouwen. Sommige mensen denken misschien dat die inzet voor zo'n jongere een soort cadeau is dat ze niet verdienen, zeker als het gaat om een leuke activiteit, zoals het bezoeken van een pretpark. Dat soort *investeringen* zijn geen cadeau bij deze doelgroep. We hebben ze nodig om de 'grotere' doelen te bereiken: successen te boeken qua positieve gedragsverandering en recidivevermindering door de achterliggende problematiek te verminderen.
- Wat beloningen betreft hebben we ook niet alleen kleine dingen nodig op korte termijn, zoals trainingspakken betaald vanuit een gemeente. De grote beloning is de aanpak van *achterliggende problemen* in het onderwijs, qua schulden en armoede aan te pakken in de wijken en bij de gezinnen waar het om gaat.
- Een deelnemer stelt dat die *intensieve*, andere manier van werken lastig is binnen reguliere organisaties en *regelgeving*. Zo is het bijvoorbeeld zaak dat hij de doelgroep opspoot op plekken waar je normaal gesproken niet komt, zoals ergens in een kelderbox. Hij moet daar zijn om te doen wat nodig is, maar mag dat niet vanuit de organisatie omdat hij daar niet is verzekerd.

2. Wat werkt?

De deelnemers werken op verschillende manieren en stellen andere zaken centraal in hun aanpak van de doelgroep. Het is moeilijk om in meer algemene zin al iets te zeggen over *wat werkt* volgens de deelnemers. We beperken ons hier tot het noemen van een paar kenmerkende zaken die door een of meerdere deelnemers nadrukkelijk over het voetlicht zijn gebracht.

- Een deelnemer benadrukt het belang van het werken aan *trauma*. Daarvoor heb je uiteraard naast de specialistische jongerenwerker, mogelijk zelf een ervaringsdeskundige, ook een professional nodig. Het punt is dat de werker als het ware spelenderwijs het belang en ook de potentiële opbrengsten van therapie onder de aandacht weet te brengen bij een doelgroep die terugschrikt bij de gedachte aan een dergelijke specialistische behandeling (“dan ziet men je als gek”).
- Een andere deelnemer noemt het kunnen begeleiden bij radicale gedachten en in een proces van *reradicalisering*⁷. Deze jongens mogen best radicale opvattingen hebben over de samenleving (en daar hebben ze soms ook alle redenen toe gezien wat ze hebben meegemaakt). Het is alleen zaak ze te sturen in hoe ze daar op een positieve manier vorm aan leren kunnen geven.
- Ten aanzien van *wat werkt* wordt ook weer gesproken over het belang van werken met *sociaal kapitaal uit de eigen wijk*. Dit biedt niet alleen kansen om veiligheid te organiseren, zoals bijvoorbeeld met een soort jeugd preventie team van eigen bodem. Het wordt ook bedoeld met het oog op arbeid en ontwikkeling. Sommige deelnemers halen de jongens binnen met een aansprekende activiteit, zoals een vorm van sport (voetbal, basketbal, vechtsport). Vervolgens wordt ook daarnaast vooral gewerkt aan individuele ontwikkeling binnen het netwerk van de wijk, ook met lokale ondernemers. Het is belangrijk om te investeren in lokale organisaties benadrukken enkelen, omdat deze de doelgroep al beter kennen en kunnen dienen. Ook kennen ze alle ins en outs van de buurt. De context van de wijk is bepalend voor de keuzes van de jongeren en elke wijk kampt met andere problematiek. Zo kampt Arnhem meer met radicalisering en armoede, en speelt in Amsterdam meer het ronselen voor het drugscircuit, gaf een deelnemer als voorbeeld.
- Jongens die succes boeken door groei te laten zien (o.a. met werk en opleiding) worden en zijn van betekenis in de buurt met allerhande werkzaamheden en ondersteuning. Zij ontwikkelen zich tot positieve rolmodellen. Dat helpt bij een proces van *positieve groepsvorming*. Ook een project zelf kan daarbij dienen als opleidingsinstituut. Als de jongeren die zich zo hebben ontwikkeld op hun beurt weer worden ingezet op straat als jongerenwerkers voor de doelgroep, kunnen ze wellicht een sterk tegengeluid vormen. Zo helpen ze op een geloofwaardige en aansprekende manier te ‘rongselen’ voor een betere zaak, een betere wereld, dan de straat te bieden heeft (die 24/7 aan de jongens trekt). Door op die manier vanuit de wijk te werken is het bereik ook groot en staat de aanpak in verbinding met heel veel jongeren en hun gezinnen.
- Naast positieve groepsvorming spreken de deelnemers ook over het belang van *individuele begeleiding*. Daarbij benadrukt iemand het belang van individueel maatwerk vanuit een specifieke situatie en geschiedenis. Een ander wijst ook op de noodzaak van het betrekken van het gezin en de directe sociale omgeving (vergelijkbaar met principes uit de Multisysteem Therapie). Nog een deelnemer stelt dat op maat werken (ook met het oog op het gezin), niet

⁷ Over deze term ‘reradicaliseren’ gaat een werk van lector Youthspot (HvA), Stijn Sieckelink. Bron: Sieckelink, S. (2017) *Reradicaliseren. Rongselen voor een betere wereld*. Amsterdam: Lannoo Campus.

betekent dat je de jongens expliciet het gevoel moet geven dat je ze opvoedt. Juist met de jongerenwerker moet ook ruimte zijn voor dingen, die normaliter niet kunnen. Dat kan gaan om bepaalde grapjes. Maar ook bedoelt hij de situatie dat een jongere een andere een klein tikje geeft (niet echt hard slaat of mishandelt). Volgens hem is het dan zaak vanuit een straatsensitief handelen om niet altijd direct in te grijpen en te straffen, maar hierover in gesprek te gaan. Op straat werken dingen nou eenmaal anders. Zo raak je een jongere niet kwijt omdat hij zich anders niet begrepen en veroordeeld voelt.

- Nog een opmerking gaat over dat het zaak is om bij deze doelgroep te werken met *kleinere groepjes* en *andere methodieken*. Daarbij benadrukt hij vooral ook het positieve gedrag te belonen in plaats van te zitten op de regelovertreding. De deelnemer geeft het voorbeeld van dat hij beelden heeft gezien dat een jongere iemand heeft geholpen. In dat geval is het zaak hem op te zoeken, apart te nemen en te zeggen hoe goed het is dat hij dat heeft gedaan.
- De deelnemers zeggen ook het nodige over de *opleiding* tot jongerenwerker. Iemand zegt dat niet alleen geïnvesteerd moet worden in het contact maken met de doelgroep, maar ook juist in de coaches of jongerenwerkers die dit contact maken. Volgens hem bestaat een tekort aan (goede) jongerenwerkers die deze doelgroep kunnen dienen. Door in hen te investeren kunnen we het contact met 'de 2%' versterken. Volgens deze deelnemer zijn daarbij twee zaken van belang: (1) een opleiding financieren dan wel faciliteren voor zulke jongerenwerkers en (2) een identiteitscultuur op de werkvloer. Met dit laatste bedoelt hij dat er een authentieke werkcultuur komt die typisch 'eigen' is voor de organisatie, herkenbaar voor zowel de jongerenwerkers als de jongeren. Een concreet voorbeeld wat hij gaf is dat collega's en jongeren de jongerenwerkers in zijn organisatie met 'u' aanspreken. Hierbij kan je jezelf de vraag stellen of zoiets in strijd is met de laagdrempeligheid waar jongeren behoefte aan hebben in zulke jongerencentra. De achterliggende gedachte achter zo een authentieke identiteitswerkcultuur is dat het 'wij'-gevoel op straat binnen de organisatie wordt gecreëerd. Als iemand eenmaal binnen is, zowel jongere als de jongerenwerker, dan wil diegene de groep niet meer verlaten. Een andere jongerenwerker vult hierop aan dat je als organisatie als het ware een nieuw socialisatieproces voor jongeren aan het creëren bent. Dit was volgens hem ook de gemene deler tussen alle drie de pitches die werden gehouden aan het begin.
- Wat de opleiding betreft is het ook een kwestie van *blijven leren*. Een deelnemer benadrukt het belang van jongerenwerkers continu blijven bijscholen door ze mee te nemen in de leefwereld van de doelgroep. Wat speelt op dit moment? Wat zijn trends (ook online)? Hoe ontwikkelt de straattaal zich?
- Weer een andere deelnemer onderstreept hoe belangrijk het is dat de organisatie een veilige plek is voor de jongeren. Daarvoor is een goed hart belangrijk, maar ook *professionele kennis*. Dus professionals en ervaringsdeskundigen moeten samenkomen in de aanpak, wat hem betreft. Wat die professionaliteit betreft vindt hij de drempel om jongerenwerker te worden te laag, zeker met het oog op deze doelgroep. Er zijn hogere eisen nodig. Een van de redenen daarvoor is dat deze deelnemer vindt dat spelenderwijs therapie moet worden aangeboden aan de doelgroep. Dat is nodig om eventuele intergenerationele trauma's te behandelen. Ervaringsdeskundigen beamen dit als de nare maar vormende dingen die ze hebben meegemaakt in hun jeugd en die zonder behandeling een positieve ontwikkeling in de weg staan.

3. Wie werkt?

Hier geldt weer dat deelnemers verschillende punten benadrukken als het gaat om contact maken met een jongere en de vaardigheden die daarbij passen (zowel algemeen professioneel als meer persoonsgebonden). In het voorgaande is al een aantal punten aangestipt die betrekking hebben op dit vraagstuk. We beperken ons hier tot het noemen van een aantal opvallende zaken die aanvullend door een of meerdere deelnemers zijn benoemd.

- Een deelnemer benadrukt dat niet iedereen jeugdwerk kan doen, en zéker niet met deze doelgroep. Hij stelt dat je een aanbesteding of een tender wint, als je goed bent met een pen. Dit betekent echter niet dat je goed bent in het benodigde jongerenwerk. Het systeem, hoe het is georganiseerd en gefinancierd, is belangrijk. Wat kan het systeem doen, vraagt hij zich af? Het systeem moet juist maatwerk zijn op het jongerenwerk dat nodig is. Dat betekent volgens deze deelnemer veel meer integraal (domeinoverstijgend) beleid schrijven en uitvoeren, dus ook armoedeproblematiek aanpakken als onderdeel van veiligheidsbeleid.
- Of je nou werkt vanuit een grote of een kleinere organisatie: het valt en staat met welke partijen je hebt in de wijk. Je moet vol kunnen inzetten op de relatie. Dat betekent ook samen eten, samen sporten en samen werken.
- Veel deelnemers weiden uit over de bejegening van de doelgroep⁸. Ze noemen veelal het 'oordeellos' kunnen zijn naar de persoon en wat hij of zij heeft meegemaakt (ondanks dat je bepaald gedrag afkeurt). Een deelnemer geeft het voorbeeld van een houding van "Je mes is niet welkom, maar jij wel", als een jongen van de doelgroep het buurthuis binnen wil. Een ander benadrukt het belang van bewustzijn van lichaamstaal bij de professional, als een wezenlijk onderdeel van je grondhouding wanneer je in contact treedt met iemand (waarbij je eigen geschiedenis en mogelijk trauma ook kan doorklinken in de interactie).
- Velen vinden het heel belangrijk dat de jongerenwerkers zelf ook persoonlijke affiniteit hebben met 'de 2%'-doelgroep. Dit betekent echter niet dat je per definitie hetzelfde moet hebben doorleefd als de doelgroep. Maar je moet wel in staat zijn om hun leefwereld te begrijpen en waarom ze in sommige gevallen bijna gedwongen worden om bepaalde (fatale) keuzes te maken. De meesten waren het erover eens dat een jongerenwerker die met deze doelgroep werkt zowel *booksmart* (o.a. methodisch onderlegd en systeemsensitief) als *streetsmart* (straatsensitief) moet zijn. Ook *politieke sensitiviteit* (ten aanzien van politieke belangen binnen de gemeente en de eigen organisatie) is genoemd. Dit betekent niet altijd dat je HBO-geschoold moet zijn (incl. SKJ), maar wel dat denkniveau hebt. Als iemand een vlotte babbel heeft met partners en collega's en zich kan redden in de organisatiestructuur, dan is het voldoende om aan de slag te gaan. Enkel een deskundige in het straatleven zijn (ervaringsdeskundige), is niet voldoende om jezelf en een organisatie goed op de kaart te zetten, beamen de meesten.
- Sommige deelnemers zijn het niet eens met het voorgaande punt. Zij menen dat het niet nodig is om óók nog eens van zijn jongerenwerkers te vragen om systeemsensitief te zijn. Zij zouden moeten uitblinken in het contact maken met de doelgroep. Volgens die andere opvatting kun je voor wat daarnaast nodig is, weer andere specifieke krachten aanwijzen die op basis van aanvullende kwaliteiten de gesprekken met ketenpartners kunnen voeren namens de organisatie.

⁸ Leestip: Wit, N. de, Jong, J.D.A. de & Mulder, E. (2019). *Gewoon normaal. Het belang van professionele eigenheid in de bejegening van risicjongeren*. Amsterdam: Brave New Books.

- Er is in ieder geval consensus over het belang dat iemand goed in verbinding kan staan met het 'systeem' van ketenpartners. Anders loop je snel tegen verschillende knelpunten aan in de praktijk. Zoals bijvoorbeeld een straatsensitieve jongerenwerker die een jongere uiteindelijk in zijn ontwikkeling kan schaden, als hij zelf ook een 'fuck the system'-attitude heeft.
- Over motivatie wordt ook het nodige gezegd. Een deelnemer legt uit dat de mensen die dit werk gaan doen, niet deze doelgroep moeten willen helpen om een gat te dichten in zichzelf (ontstaan vanuit trauma) of om hun eigen ego te strelen. Wel is het prima om te benoemen dat je beloond wordt omdat het nu eenmaal fijn voelt om op die manier van betekenis te zijn voor deze doelgroep en daar ook je inkomen mee te verdienen. Een deelnemer vult aan dat hij vanuit zijn religie bekeken, zelfs twee keer zal worden beloond. Aan het eind van de maand op zijn loonstrookje, maar ook later als hij zich verantwoordt voor zijn levensloop. Niet iedereen zal die overtuiging delen, maar het is een mooie gedachte.
- Naast straat- en systeemsensitiviteit gaan deelnemers ook nog in op meer vormen van professionaliteit die van belang zijn voor de jongerenwerkers met deze doelgroep, of op zijn minst beschikbaar moeten zijn in het team. Het competentieprofiel zou moeten worden aangevuld met diverse specialismen (pedagogiek, sociologie, criminologie, ethiek etc.). Als het gaat om echte vormen van specialistische hulpverlening, houdt het echter op. Dan is het zaak dat de organisatie de jongeren overdraagt aan een partner die daarin is gespecialiseerd (zoals traumabehandeling, gedragstherapie, verslavingsproblematiek of schuldhulpverlening).
- Een aantal deelnemers onderstreept dat deze doelgroep nogal vermijdend is. Deze jongens zitten vaak niet te wachten op hulp (ook vanwege eerdere negatieve ervaringen). Daarom moet de jongerenwerker outreachend zijn, 'out of the box' kunnen denken en een gevuld koffertje meedragen (opties voor werk/opleiding/inkomsten/netwerk etc.) om de jongere binnen te halen. Met een leeg koffertje kom je er namelijk niet. Een deelnemer geeft als concreet voorbeeld het moment wanneer de jongere op straat aangeeft dat hij een afspraak moet maken bij het stadsloket. Hij stelt dat het dan zaak is gelijk met diegene ergens te gaan zitten om die afspraak samen met hem te maken. Daarna blijft over dat jongere nog moet gaan. Een jongerenwerker kan ervoor kiezen om dan mee te gaan. De eerste keren is dat onverstandig.
- Het punt dat veel deelnemers de opleiding voor jongerenwerker te makkelijk en soms ook te kort vinden. Een voorbeeld van een deelnemer is dat hij online heeft gezien dat je in vier dagen een certificaat jongerenwerker zou kunnen bemachtigen. Anderen bevestigen dat. Aanvullend wijzen deelnemers er ook op dat veel goede krachten niet in het jongerenwerk terecht komen na een relevante opleiding, maar overstappen naar de zorg. Daar kunnen ze vaak al snel meer verdienen per uur. Die concurrentie speelt ook een rol in het tekort aan goede krachten.

Speciale aandacht voor social media

Over social media is ook het nodige gezegd in relatie tot specialistisch jongerenwerk en hoe een professional zich daartoe dient te verhouden. Dit lijkt zo'n belangwekkend onderwerp dat hier wat extra aandacht aan wordt besteed in deze tekst.

- Social media is volgens de deelnemers in de eerste plaats een *uitbreiding van het werkveld*. Als jongerenwerker, niet in de laatste plaats als specialistisch jongerenwerker voor deze doelgroep, is het simpelweg zaak altijd óók daar te zijn, in die online leef- en belevingswereld. En niet een beetje als voyeur voor erbij of naast andere taken. Het gaat om een integraal onderdeel van professioneel jongerenwerk, dus 24/7 en in al zijn facetten. Dat betekent onder meer daar

contact maken met jeugd, een actief netwerk opbouwen en een online rol van aanwezigheid innemen die online ook kansen biedt voor preventie met gezag.

- Naast die uitbreiding van het werkveld vormen sociale media namelijk ook een nieuwe *toolkit* voor jongerenwerkers. Het is een hulpmiddel om jongeren bij te sturen en positief te beïnvloeden. Tegelijkertijd is het een domein om informatie op te halen die relevant is om te delen met ketenpartners, net als op straat. Daarvoor is het zaak de juiste kennis en ervaring in huis te hebben als het gaat om de inhoud en dynamiek van diverse platforms (Instagram, Tiktok, Telegram). Ook moet de professional die informatie kunnen duiden en verifiëren. Gaat het om een serieus conflict en risicovol straatgedrag dat kan uitmonden in ernstig geweld? Of zijn we getuige van meer onschuldige profilering of stoerdoenerij, maar mogelijk wel met serieuze gevolgen offline in vormen van slachtofferschap of nieuwe vetes tussen jongeren of groepen? Op dit vlak moet praktijkgerichte onderzoekskennis worden opgehaald om toe te voegen aan de beschrijving van activiteiten, interventies en methodiek van jongerenwerk voor 'de 2%', alsmede ook de competenties die passen bij dit specialisme.

4. Wat wél?

In de discussie tot nu toe is al stevig benadrukt dat het zaak is om jongeren uit deze doelgroep *positief perspectief* te kunnen bieden. Ook is benoemd dat de bejegening van jongeren positiever moet dan vooral als ‘risicojeugd’ die dreigt (weer) foute dingen te doen. De deelnemers hebben hier nog meer over gezegd.

- Een deelnemer benadrukt dat jongeren uit deze doelgroep veel te laten consumeren (activiteiten, games, informatievoorziening) niet voldoende is. Het is zaak ze te laten produceren. Hij noemt het ‘design thinking’. Dat betekent realiseren hoe mooi de wijk is (ondanks de marginalisatie), bijvoorbeeld met veel groen en alle aanwezige talenten. Daarbij biedt zijn organisatie de jongeren een opleiding en mogelijkheden tot doorontwikkeling. De verwachting is dat men vanuit maatschappij straks zal zeggen dat ze deze jongeren willen vanuit gelijkwaardigheid, op basis van hun talent, competenties en reeds opgedane ervaring. Niet omdat zij ‘risicojeugd’ zijn uit een ‘achterstandswijk’ die een extra kans verdienen. Om dit te waar te maken is het van belang gelijk af te stappen van het negatieve beeld van een wijk en aan te sluiten bij de beleving van de wijk door de jongeren zelf (als de plek die betekenis voor hen heeft). Zo zal het lukken om die wijkidentiteit naar iets positiefs om te vormen. Als onderdeel zijn van een plek waar de nadruk ligt op iets voor een ander te kunnen betekenen⁹. Deze transitie vraagt een sterke nabijheid en beschikbaarheid (24/7) en geen houding van professionele afstand. Een andere deelnemer vult aan dat jongerenwerkers voor deze jeugd een ander socialisatiemilieu creëren. En in dat milieu jongeren trots maken op zichzelf, ze laten groeien en ze daar voortdurend in coachen.
- Wat positiviteit betreft vinden deelnemers het belangrijk om meer succesverhalen naar buiten te brengen. Juist bij deze doelgroep is het zaak om meer nadruk te leggen op wat goed gaat. Een van de deelnemers geeft een mooi voorbeeld. Zijn wijk is laatst landelijk in het nieuws gekomen wegens ernstige rellen op de kermis. Die rellen zijn hoofdzakelijk veroorzaakt door jongens uit andere wijken. De jongeren uit zijn doelgroep waren niet betrokken en zijn op verzoek van hem en zijn collega’s ook naar huis gegaan in plaats van blijven rondhangen voor de sensatie. Deze jongerenwerker heeft tegen de politie gezegd: *“Als ze wat verkeerd doen sturen jullie ze een brief van de burgemeester met waarschuwingen. Nu ze wat goeds hebben gedaan moeten jullie ook van je laten horen.”* De week daarop is de politie langs geweest om de jongens persoonlijk te bedanken voor hun opstelling tijdens de rellen.
- Als het gaat om positief perspectief moet je de jongeren wel wat te bieden hebben, is de algemene opvatting. Deelnemers geven aan dat ze vaak met lege handen staan en geen goed alternatief kunnen bieden voor deze doelgroep. De straat heeft namelijk altijd wat te bieden (‘snel makkelijk geld verdienen’). De straat komt met een gevuld koffertje wat ze de jongeren direct kunnen aanbieden. Daarmee denken ze gelijk meters te maken op weg naar een begeerlijk doel dat jongeren elkaar daar voorhouden, zowel in de on- als offline straatcultuur, namelijk snel meer geld en aanzien verwerven. Jongerenwerkers moeten ook beschikken over een goedgevuld koffertje met allerlei zaken (werk/opleiding/inkomsten/netwerk etc.) om de jongeren ook te kunnen ‘ronselen’, maar dan op een positieve manier. Snelheid is hierbij essentieel, zeggen de deelnemers. Het mag niet te lang duren, want anders is de straat aantrekkelijker. Om dit koffertje te kunnen vullen, is het volgens deelnemers weer belangrijk

⁹ Mogelijk sluit dit aan bij de werkzame bestanddelen uit het *Good Lives Model*, maar dan meer in een sociale context (van betekenis zijn voor de ander) in plaats van een individualistische zoektocht naar de zin van je eigen leven binnen de samenleving. Bron: Willis, G. & Ward, T. (2013). The good lives model: Evidence that it works. In: Craig, L. Dixon, L. & Gannon, T.A., *What Works in Offender Rehabilitation. An evidence based approach to assessment and Treatment* (pp. 305-318). West Sussex, UK: John Wiley & Sons.

dat jongerenwerkers systeemsensitief (en politieksensitief) zijn. Geld kunnen regelen speelt een grote rol om het koffertje te kunnen vullen met positief perspectief en duurzaamheid van projecten te verzekeren. Daarnaast blijft de wens dat het systeem leert inspelen op de behoeften van de doelgroep en te doen wat nodig is in plaats van niet andersom. Nu is het volgens velen zo dat zij de doelgroep moeten zien aan te passen aan het 'maatwerk' van het systeem. Dat lijkt de omgekeerde wereld.

- Nog een ander belangrijk punt dat is genoemd, is hoe belangrijk het is dat een jongerenwerker een jongere uit deze doelgroep al in detentie kan bezoeken enkele maanden voor hij vrijkomt. Daarbij geldt weer de voorwaarde dat het koffertje is gevuld met positief perspectief, anders is het verloren zaak. De jongerenwerker moet namelijk absoluut geen verwachtingen scheppen en deze niet kunnen waarmaken door allerlei belemmeringen van ons 'systeem'. Volgens sommige deelnemers zou de rol om jongeren in de gevangenis op te zoeken volgens wet- en/of regelgeving al ergens zijn vastgelegd in de werkbeschrijving van het reguliere jongerenwerk. Het is interessant om uit te zoeken of dit klopt en hoe dit dan precies is vastgelegd.

5. De organisatie van specialistisch jongerenwerk

Een belangrijk vraagstuk is hoe het specialistisch jongerenwerk georganiseerd zou moeten worden. Is het verstandig jongerenwerk voor 'de 2%' aan te sturen met een opdracht vanuit een gemeentelijke afdeling die gaat over jeugd en veiligheid? Of is het toch beter om dit vorm te geven vanuit dezelfde afdeling als het reguliere jongerenwerk en/of het straathoekwerk? Op basis van de bijeenkomst kunnen we in ieder geval vaststellen dat zich nu verschillende (soms versnipperde) varianten aandienen in de praktijk. Een project is commercieel, dus niet afhankelijk van gemeentelijke subsidies en daarmee ook niet gekaderd door de beperkende regelgeving van het reguliere jongerenwerk. Sommige projecten profileren zich meer als sociaal ondernemerschap. Daarbij spelen subsidies nog wel een rol naast andere gelden, maar meer als 'social return on investment', wat een andere kijk oplevert. En uiteraard nemen andere projecten de vorm aan die we kennen als opdracht vanuit de gemeente.

Een verschil zit in of het gaat om puur regulier jongerenwerk, een plusvariant als 'Jongerenwerk Plus' of 'Intensief Jongerenwerk', en of het ondergebracht is bij een afdeling sociaal domein (gefinancierd vanuit bij de sociale basis) of bij een afdeling veiligheid. Ook zien we variaties in schaal: van grote projecten die een hele buurt betreffen, tot kleinere groepjes en ook individuele coachingstrajecten. Een van de punten die steeds naar voren kwam in de discussie is de grootte van de organisatie en wat dit mogelijk betekent voor jongerenwerk voor 'de 2%'-doelgroep. Een van de deelnemers maakte een interessante vergelijking op basis van de bakker.

Groot of klein?

De kwestie van groot en klein komt veel terug in de gesprekken. Een deelnemer die werkt bij een grotere jongerenwerkorganisatie vindt het belangrijk deze discussie te nuanceren. Ook sommige grotere organisaties kunnen het jongerenwerk leveren dat nodig is voor deze doelgroep, zegt hij. Verder wil hij af van het polariserend karakter van zo'n discussie. We moeten kunnen samenwerken als collega's vanuit groot en klein.

Een deelnemer komt met een interessante vergelijking om dit in perspectief te plaatsen. Hij zegt dat het wel zaak is om gespecialiseerd te zijn in jongerenwerk, ook als grote organisatie. Om dat toe te lichten vergelijkt hij het met *brood bakken*. Voor een goede kwaliteit brood ga je ook liever niet naar de supermarkt, die van vele markten thuis is. Je wil naar een echte bakker. Dat kan een goede bakkerij zijn met meerdere winkels over de hele stad of een speciale bakker in een bepaald buurtje. Zolang die bakker uiteindelijk maar een bijzondere afdeling heeft voor banket. Want dat specialisme is wat je zoekt voor de doelgroep.

Aanvullend op dit punt komt ook de vraag op hoe we opleidingen in gaan richten om aan de juiste 'bakkers' te komen met juiste competenties voor specialistisch jongerenwerk. Er is multi-talent nodig en het is nu nog lastig om meer goede jongerenwerkers te vinden, met inachtneming van de specialisten die er wel al zijn. Een aantal deelnemers vindt ze via oud-stagiairs en de jongeren die in het traject worden gevormd binnen hun buurt. Die toekomstige coaches voelen eigenaarschap. Wanneer je in hen als coaches investeert, slaat dit vanzelf weer over op de jongeren en creëert dit zichtbaar positieve rolmodellen in de wijk, is de gedachte. Hoe we dit in formele opleidingen onder brengen, blijft voornamelijk onbeantwoord.

Integraal samenwerken

Het belang van integraal samenwerken is door velen genoemd. Men heeft behoefte aan een gevoel van saamhorigheid, ook met regulier jongerenwerk in de buurt en op scholen. Deelnemers realiseren zich hoe afhankelijk ze zijn van andere partijen. Sommige van hen zeggen wel dat ze meer ruimte nodig hebben van de andere partijen. Meer ruimte om hun werk goed te kunnen doen. En een aantal benadrukt daarbij het liefst te werken met mensen in de eigen omgeving, dus uit het lokale netwerk van de wijk.

Gemeente

Tot slot is nog een aantal dingen gezegd met betrekking tot de gemeente als opdrachtgever en regievoerder. Een aantal deelnemers is zoekende als het gaat om het verbeteren van de samenwerking met andere partijen in opdracht van de gemeente. Een deelnemer klaagt over een marginale positie binnen de aanpak, terwijl ze een sterke speler zijn in relatie tot de doelgroep. Ze worden vaak gevraagd om 'brandjes te blussen' wanneer het ernstig uit de hand dreigt te lopen. Ondanks dat ze steeds worden gevraagd om te helpen wanneer het dreigt te escaleren, komen ze handen en voeten tekort om hun werk te doen. Ze worden daar onvoldoende in gefaciliteerd in hun beleving. De vraag wordt opgeworpen hoe dat beter is te organiseren. Een deelnemer benadrukt als antwoord dat we het 'systeem' niet snel gaan veranderen, maar dat het van belang is om het systeem te leren bespelen. Het is volgens hem zaak om voor jouw jongeren op de juiste knoppen weten te drukken, vooral ook politiek. Zo wordt naast straatsensitiviteit (*streetwise*) en systeemsensitiviteit (*bookwise*) ook politieke sensitiviteit toegevoegd aan het lijstje van competenties van de '2%-jongerenwerker' voor deze doelgroep. Daar hoort volgens een andere deelnemer ook bij dat je leert werken met de juiste vormen van verantwoording in cijfers én verhalen. Je moet de gemeente helpen om het kaf van het koren te scheiden, aangezien er ook kwakzalvers op de loer liggen die zeggen dat ze de specialisten zijn die de gemeente zoekt maar niet leveren.

Als laatste wordt nogmaals gesproken over waar deze vorm van jongerenwerk thuis hoort: binnen of buiten de gemeente, en vanuit veiligheid of sociaal domein. Een organisatie wordt zowel vanuit sociaal domein als veiligheid gefinancierd. Iemand wijst erop dat ze ook deels vanuit veiligheid worden betaald en dat er convenanten zijn die het ook mogelijk maken om als jongerenwerker informatie met ketenpartners te (kunnen) delen. Andere organisaties werken 'gewoon' als onderdeel van de sociale basis, sommige meer incidenteel (de 'brandjesblussers') en andere meer structureel. En dan zijn er nog de sociale ondernemers en één commerciële, en daarmee geheel onafhankelijke, organisatie. Een van die sociale ondernemingen benadrukt daarbij een andere insteek: wij levellen niet met jongeren, maar dagen jongeren uit met ons te levellen. Volgens deze deelnemer gaan welzijnsorganisaties uit van aanbestedingen en richten zich op aantonen dat ze laagdrempelig zijn voor deze doelgroep. Deze deelnemer zegt tegen de gemeente wij staan ergens voor en langdurig. Dat is wat je krijgt en anders hoeven wij niet mee te doen. Vanuit zo'n sterke opstelling identificeren jongeren zich met iets waar ze tegenop kijken, waar ze bij willen horen. Bij jongeren vind je die identificatie niet met grote welzijnsorganisaties, hooguit met bepaalde unieke superkrachten binnen zo'n organisatie. Volgens deze deelnemer is het vooral zaak zulke sociale ondernemingen te omarmen en daarvan iets te leren in hoe het specialisme in de toekomst moet worden vormgegeven en georganiseerd.

Nabeschuiving voor verder onderzoek

Het mag duidelijk zijn dat het een inspirerende en prikkelende bijeenkomst was op dinsdag 8 november 2022 in de Tweede Kamer. Hopelijk hebben we met dit verslag van alle opmerkingen een beetje recht gedaan aan de opbrengsten van de discussie. Gastvrouw Songül Mutluer schreef de volgende dag op LinkedIn: *“Wat voelde ik gisteren de passie en bevoegenheid van ruim 40 jongerenwerkers die ik in de Tweede Kamer mocht ontvangen. Op hen is onze hoop gevestigd om jongeren die al met justitie in aanraking zijn gekomen op het rechte pad te houden naar een mooie toekomst. Jongeren die anders misschien in de klauwen van de criminaliteit zouden vallen. En voor de mooie maar zware taak staan ze 24/7 klaar, want ze weten: de straat is er ook 24/7. Voor dat werk krijgen ze nog lang niet de erkenning en waardering die ze verdienen, en dat wil ik graag veranderen. Ook wil ik meer aandacht voor specialistisch jongerenwerk.”*

Net als Songül, waren ook wetenschappers Eva Mulder en Fleur Souverein, en mijn collega's Yasmine Moussaid en Ilvan Sahetapy en ikzelf, diep onder de indruk van alle verhalen en input uit het gehele land. En we hebben inderdaad een behoorlijke 'to-do' lijst meegekregen. Songül heeft de belangrijke rol om specialistisch jongerenwerk op de politieke agenda te zetten en al deze professionals en hun jongeren daarmee een stem te geven. Aan ons de schone taak om met praktijkgericht onderzoek vanuit de wetenschap ondersteuning te gaan bieden aan de ontwikkeling. Dit verslag - in al zijn beperkingen - is hopelijk al een klein eerste stapje in dat proces.

Cruciaal kompas: hét antwoord gaan we niet vinden

Daarbij is het zaak vanuit de praktijk een cruciaal inzicht mee te nemen als kompas in toekomstig wetenschappelijk onderzoek; namelijk dat hét antwoord op de vraag zich naar alle waarschijnlijkheid niet zal aandienen. Mensen zijn graag van betekenis. En dat geldt zeker binnen zo'n club jongerenwerkers als waarmee we mochten samenkomen in de Tweede Kamer. Daar was geen sprake van schaarste aan geschikte professionals die zich vol inzetten voor deze doelgroep en hun toekomst in onze samenleving. Die geschiktheid en betrokkenheid betekent vaak ook dat iedereen erg overtuigd is van de eigen handelingswijze, interventie en bijbehorende competenties (van zichzelf, collega's en partners). En daar hebben ze groot gelijk in. Kijk maar naar het feit dat ze de doelgroep bereiken, mooie resultaten boeken en ook veel lof oogsten bij andere partijen vanuit het veiligheid- en sociaal domein.

Het risico bestaat echter dat succesvolle, lokale projecten daardoor soms worden gezien als hét wondermiddel dat overal zou moeten worden ingezet. Dat is een typische Pavlov-reactie van de overheid die dan zo'n methodiek of interventie regionaal of landelijk wil 'uitrollen'. Zeker als ook nog ergens een wetenschapper aantoont dat er werkzame bestanddelen in het project zitten die - volgens de theorie -, een effect zouden moeten hebben op risico- of beschermende factoren. De betrokkenen kunnen daar zelf trouwens ook in gaan geloven. Uit enthousiasme en bevoegenheid menen zij dan dat ze dé methodiek of dé interventie in huis hebben. Iets wat iedereen zou moeten inzetten. Of ze vinden dat zij bij uitstek hét competentieprofiel hebben opgesteld, dat passend is voor de 'specialistisch jongerenwerker'.

Dat laatste blijkt ook wel uit een vluchtige bloemlezing van de literatuur die beschikbaar is als het gaat om methodiekbeschrijvingen, interventies en competentieprofielen. Dat geldt zowel voor het reguliere jongerenwerk, als werk dat meer specifiek is gericht op deze doelgroep. Alleen al de website van de Wegwijzer Jeugd en Veiligheid van het CCV biedt een duizelingwekkend aanbod op dit vlak. Ondanks dat slechts één van de interventies op de website echt goed is onderzocht en door Het Nederlands Jeugdinstituut is aangewezen als effectief programma (passend bij een interventie vanuit jongerenwerk), kunnen we met al die 'practice based' succesverhalen zeker ons voordeel doen. Het is alleen belangrijk om dat inzicht scherp voor ogen te houden dat we dé methodiek of dé interventie niet gaan vinden. En ook niet hét competentieprofiel. De praktijk helpt ons daar gelukkig een beetje bij.

De meeste professionals in de praktijk zijn in dat opzicht namelijk vaak wat nuchterder dan beleidsmakers of onderzoekers. Dat bewijst onder meer een partij als JOZ. In hun visiestuk uit 2019 over het jongerenwerk voor deze doelgroep met ‘adviseurs van de straat’ werkten zij voor het eerst het wezenlijke belang uit van ‘streetwise’ én ‘booksmart’ als benodigde competenties binnen hun aanpak (Carinhoza et al., 2019)¹⁰. Ondanks dat hier een element wordt benoemd dat mogelijk op meer plekken van belang is, schrijven de auteurs daar zelf over: *“Het is zaak ons te behoeden voor automatische reflexen. Van onszelf: ik weet het het beste! En van de overheid: dan moeten we het overal zo doen!”*

Dat is precies het soort zelfinzicht dat wij als onderzoekers ook mee moeten nemen in het verdere proces. Rotterdam is Nijmegen niet. De Amsterdamse Wildemanbuurt is niet te vergelijken met de Diamantbuurt. Delfshaven is geen Rotterdam Zuid. In steden als Zoetermeer, Delft en Den Haag spelen hele specifieke, samenhangende dynamieken als het gaat om online problematisch groepsgedrag. En in BOTOE steden als Arnhem, Tilburg, Utrecht, Eindhoven en Zaanstad is weer een apart verhaal te vertellen als het gaat om jonge aanwas en doorgroeiers die steeds verder betrokken raken bij de georganiseerde (drugs)criminaliteit.

Vandaar dat we aan verwachtingsmanagement moeten doen. En onszelf voornemen met een waarderende, maar ook een kritische blik te kijken naar al die mooie, lokale initiatieven die we de komende jaren zullen gaan bezoeken. Wat werkt hier goed in het bereiken van de doelgroep? Over welke professionals, ervaringsdeskundigen en sociale netwerken beschikken ze hier? Hoe gaat men hier te werk qua handelingswijzen en invulling van interventies? Welke werkzame bestanddelen voeren hier de boventoon en waarom? Met welke partners is hier een integrale samenwerking die gekenmerkt wordt door regie, informatiedeling en samenwerking? En is het hier op een goede manier georganiseerd binnen of juist buiten de gemeente?

De verwachting is dat hier dus niet één zaligmakende methodiek, interventie, competentieprofiel of wijze van organiseren uit voort komt. Op basis van de gegevens op al die locaties, én reeds bestaande literatuur, ligt het meer voor de hand dat kennis is te ontsluiten op drie niveaus.

Niveau 1: algemeen

Kennis van dit niveau is dé rode draad van het specialistisch jongerenwerk. Het gaat om dat wat je altijd moet doen om met je methodiek en interventie in te grijpen op de juiste risico-, versterkende en beschermende factoren (*wat werkt*). En ook wat je altijd voor ogen moet houden als het gaat om competenties in het bereiken en begeleiden van de doelgroep vanuit preventie met gezag (*wie werkt*), en qua samenwerking met alle partners die nodig zijn (*wie werkt samen*). Daarover is – vooral in reeds bestaande literatuur – al het nodige te vinden, onder meer over positief perspectief (*wat wél*). Veldwerk op diverse locaties zal waardevolle inzichten opleveren om te kijken hoe die algemene werkzame bestanddelen terugkomen in alle verschillende, lokale projecten waar sprake is van specialistisch jongerenwerk voor de doelgroep van ‘de 2%’.

Niveau 2: de gemeente

Op dit niveau gaat het om ‘smaakwerk’ in plaats van ‘maatwerk’. Regio’s en gemeenten verschillen nu eenmaal. Dat bleek ook wel uit de bijeenkomst. Dat betekent niet alleen dat men in Limburg meer vlaai eet en in Volendam vooral vis. Het verwijst ook naar hoe het politieke klimaat is in een gemeente (progressief of meer conservatief), welke partners daar een prominente plek innemen binnen de integrale aanpak (en daarmee ook hun belangen), en hoe bepaalde zaken in het verleden zijn

¹⁰ Carinhoza da Graça, G., Toom, L. den & Broek, J.B.A. van den (red.) (2019). *Adviseur van de straat. Visiedocument Stichting JOZ*. Rotterdam: Stichting JOZ.

georganiseerd (en nog doorspelen in het hier en nu). Mogelijk is er dus ook kennis te vergaren over wat je niet overal in een aanpak moet doen, maar wel altijd in een bepaalde gemeente (wil je succesvol zijn).

Niveau 3: de wijk

Ten slotte kijken we naar het niveau van de wijk. Zoals reeds benoemd is altijd een probleem- en oplossingsgerichte analyse van een specifieke wijk nodig als vertrekpunt van een aanpak waarin specialistisch jongerenwerk een rol speelt. De Slaagwijk in Leiden Noord is niet hetzelfde als de Stevenshof in Leiden West. En Kruiskamp en Schutskamp in 's-Hertogenbosch West zijn andere wijken dan de wijk Hambaken in 's-Hertogenbosch Noord. Dat is simpelweg een gegeven. Ook de deelnemers leggen steeds weer nadruk op lokale verschillen en het belang van lokale netwerken. Vandaar dat het zaak is om meer kennis te verkrijgen over hoe dit wijkniveau differentiatie aanbrengt, door te kijken op uiteenlopende onderzoekslocaties. Zo kunnen we straks nog specifiek en praktijkgericht de flexibele ruimte duiden die blijkbaar nodig is in elke beschrijving van methodiek, interventie of competenties. Daarmee kan recht worden gedaan aan het benodigde maatwerk binnen een aanpak op lokaal niveau.

De komende jaren gaan we in ons onderzoek antwoorden proberen te vinden op al deze vragen. Dat wordt vast nog een hele klus. Gelukkig staan we daar niet alleen voor. In het werkveld en de wetenschap mogen we al op veel steun en bijval rekenen. Bestaande, inspirerende kennis over methodieken, interventies en competentieprofielen, en vooral ook alle uitnodigingen voor werkbezoeken om praktijkgerichte onderzoekskennis op te halen met observaties en interviews, leveren naar verwachting straks genoeg materiaal op! En zo hebben wij goede hoop onze gezamenlijke ambitie weer een stap verder te kunnen brengen.

Jan Dirk de Jong
i.s.m. Yasmine Moussaid en Ilvan Sahetapy

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Hogeschool Leiden

COLOFON

Auteurs:

Jan Dirk de Jong

i.s.m. Yasmine Moussaid en Ilvan Sahetapy

Jaar van uitgave

2022

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Hogeschool Leiden
Faculteit Social Work & Toegepaste Psychologie
Lector: dhr. dr. J.D.A. (Jan Dirk) de Jong

Zernikedreef 11, 2333 CK Leiden

Postbus 382, 2300 AJ Leiden

T: 071 – 518 89 35

E: jong.de.jd@hsleiden.nl

W: www.hsleiden.nl

Het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit is onderdeel van het Kenniscentrum SW&TP

© Hogeschool Leiden

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Expertisecentrum Jeugd
Hogeschool Leiden

facebook.com/lectoraataanpakjeugdcriminaliteit

linkedin.com/jdadejong